

Обставини справи

Заявник, Alexandr Stoianoglo – депутат Парламенту Республіки Молдова з 2009 по 2014 рік та Голова парламентської комісії з питань національної безпеки, оборони та громадського порядку, в порядку конкурсної процедури був призначений на семирічний термін на посаду Генерального прокурора 29 листопада 2019 року.

30 вересня 2021 року Л. С. – народний депутат, Голова Парламентської комісії з питань національної безпеки, оборони та громадського порядку звернувся зі скаргою до Вищої Ради Прокурорів (the Supreme Council of Prosecutors («the SCP»)). Він звинуватив заявника в діях, які потенційно призвели до вчинення ряду злочинів. Л. С. звернувся до SCP з проханням призначити прокурора для розслідування звинувачення, відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу. 5 жовтня 2021 року SCP призначив прокурора Антикорупційної прокуратури V. F. розслідувати зазначені звинувачення.

Пан Stoianoglo не був допитаний SCP, яка винесла своє рішення більшістю голосів. Того ж дня прокурор V. F. порушив кримінальну справу проти заявника за підозрою у вчиненні п'яти злочинів, кваліфікованих як зловживання владою, хабарництво, підробка документів (фальсифікація) та перевищення своїх повноважень. Станом на той день заявник був автоматично відсторонений від посади відповідно до розділу 55-1 Закону № 3 від 25 лютого 2016 року «Про прокуратуру», який передбачав автоматичне відсторонення Генерального прокурора з моменту, коли проти нього або неї було порушено кримінальне провадження.

5 жовтня 2021 року пан Stoianoglo подав до Апеляційного суду міста Кишиніва апеляційну скаргу на Рішення SCP про доручення прокурору V. F. розслідувати звинувачення народного депутата Л. С. Він стверджував, що повноваження щодо кримінального переслідування покладалися на прокуратуру, а не на SCP, яка, на думку заявника, не була органом кримінального переслідування.

2 листопада 2021 року Апеляційний суд міста Кишиніва відхилив апеляційну скаргу як неприйнятну. Заявник подав касаційну скаргу на це рішення до Верховного суду. У рішенні від 29 грудня 2021 року Верховний суд відхилив його касаційну скаргу як необґрунтовану та залишив у силі рішення від 2 листопада 2021 року. 26 вересня 2023 року Президент Республіки Молдова підписав указ про відсторонення заявника з посади Генерального прокурора. Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий розгляд) заявник скаржився на те, що він не мав доступу до суду, аби оскаржити своє відсторонення. Посилаючись на статтю 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) він стверджував, що на національному рівні він не мав доступу до жодного ефективного засобу правового захисту, за допомогою якого міг би оскаржити відсторонення.

Оцінка Суду

Пункт 1 статті 6 Конвенції

Суд зауважив, що відповідно до рішення SCP від 5 жовтня 2021 року прокурор (V. F.) був призначений для розслідування звинувачень, висунутих народним депутатом L. C. Того ж дня проти заявника було порушено кримінальне провадження, що призвело до його автоматичного відсторонення від посади.

Будучи незадоволеним тим, яким чином було прийнято рішення SCP та його наслідками, заявник належним чином, хоча й безуспішно, скористався засобом правового захисту, визначеним SCP. У зв'язку з цим Суд зазначив, що заявнику не було надано можливості бути заслуханим SCP. Суд встановив, що згідно з аргументацією національних судів, які тлумачили відповідне національне законодавство, апеляційна скарга заявника не є ефективним засобом правового захисту, за допомогою якого законність рішення SCP та його відсторонення може бути переглянута. Він також встановив, що відповідно до національного законодавства, що діяло у відповідний час, заявник був відсторонений від посади Генерального прокурора автоматично, у відповідності до закону, з моменту порушення проти нього кримінального провадження, і що національне законодавство не передбачало оскарження такого заходу.

У зв'язку з цим Суд наголосив, що засіб правового захисту, передбачений статтею 313 Кримінального процесуального кодексу, який врегульовує скарги на неправомірні дії та рішення органу прокуратури та спеціального органу розслідування, не є ефективним засобом правового захисту для цілей пункту 1 статті 35 Конвенції.

Суд також зауважив, що SCP не була серед органів, згаданих у статті 313 Кримінального процесуального кодексу. Засіб правового захисту, про який йдеться, дозволяв підозрюваному оскаржувати до слідчого судді дії та рішення органу прокуратури або заходи, зазначені в пункті 2 цієї статті, тоді як заявник хотів оскаржити своє відсторонення, яке набрало чинності автоматично, в силу закону, і не охоплювалося дією статті 313 Кримінального процесуального кодексу. При цьому Суд звернув увагу, що згодом до національного законодавства були внесені зміни, які дозволили SCP вимагати перевірки доцільності збереження або припинення такого заходу, що підтвердило готовність влади забезпечити перегляд автоматичного відсторонення Генерального прокурора і узгоджувалося з пропозиціями Венеціанської комісії з цього приводу. Суд зазначив, що у випадку суддів, беручи до уваги особливу роль судової влади в суспільстві, помітне місце, яке заявник займав у демократичному суспільстві, і зростаюче значення, яке надається поділу влади та забезпеченню незалежності судової влади, потрібно особливо уважно ставитися до заходів, вжитих щодо діючих суддів. Незважаючи на те, що згідно з законодавством Молдови прокурори були автономними у виконанні своїх обов'язків, а судді незалежно виконували свої обов'язки, національна судова система, тим не менш, принципово не виокремлювала їх відповідні статуси.

Суд виснував, що за відсутності будь-якої форми судового перегляду, автоматичне відсторонення Генерального прокурора, якому висунуто кримінальне обвинувачення, не може бути виправдане об'єктивними причинами в інтересах держави. Таким чином, саме лише побоювання, що відсторонений Генеральний прокурор міг би вплинути на хід кримінального провадження проти нього або неї не було достатнім для виправдання відсутності – протягом більш ніж двох років – будь-яких форм перегляду оскаржуваного заходу.

З огляду на всі викладені вище міркування, Суд дійшов висновку, що на час спірних подій не існувало ефективного засобу правового захисту, доступного заявнику, для цілей пункту 1 статті 35 Конвенції, за допомогою якого можна було забезпечити перегляд рішення про його відсторонення. Тому заперечення, висунуте Урядом на підставі невичерпання внутрішніх засобів правового захисту, не було підтримане Судом.

ЄСПЛ разом з Урядом, Конституційним судом та Венеціанською комісією зазначив, що саме відсторонення від посади, в принципі, може бути виправдане статусом заявника як Генерального прокурора, який надавав йому широкі повноваження з нагляду за кримінальними розслідуваннями, і що застосування такого заходу до Генерального прокурора саме по собі не становило проблеми за Конвенцією.

Однак ЄСПЛ звернув увагу на те, що мають бути впроваджені процесуальні гарантії, спрямовані на забезпечення того, щоб механізм відсторонення не використовувався свавільно. У зв'язку з цим Суд також відзначив зростаюче значення, яке надається процесуальній справедливості у справах, пов'язаних із відстороненням прокурорів, включаючи втручання незалежного від виконавчої та законодавчої влади органу у рішення, що впливають на призначення та звільнення прокурорів.

У цій справі Суд міг лише констатувати, що заявнику не було надано жодної форми судового захисту у зв'язку з його відстороненням, яке перешкоджало виконанню ним своїх обов'язків Генерального прокурора та позбавило його відповідної заробітної плати протягом більш ніж двох років.

Відповідно, ЄСПЛ вважав, що право заявника на доступ до суду було порушено державою-відповідачем по суті.

Оскільки скарга заявника за статтею 13 Конвенції була ідентичною по суті до тієї, що стосувалася пункту 1 статті 6 Конвенції, Суд визнав, що не було необхідності досліджувати окремо прийнятність або суть скарги за цією статтею.

Таким чином, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 жовтня 2023 року й набуло статусу остаточного 24 січня 2024 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

